

تاریخ و حفاظت معماری

مسجد تاری خانه دامغان

علیرضا نبیسی

www.ketab.ir

۱۳۹۹

سرشناسه	: انیسی، علیرضا، ۱۳۲۰.
عنوان و نام پدید آور	: تاریخ و حفاظت معماری مسجد تاریخانه دامغان/علیرضا انیسی: طرح و اجرا مصطفی صندوقدار.
مشخصات نشر	: تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۸ص: مصور، نقشه.
شابک	: 978-600-897723-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: مسجد تاریخانه(دامغان).
موضوع	: معماری -- ایران -- دامغان -- تاریخ.
موضوع	: Iran -- Damghan -- History Architecture
موضوع	: شهرسازی -- ایران -- دامغان -- تاریخ
موضوع	: City planning -- Iran -- Damghan -- History
موضوع	: دامغان -- آثار تاریخی
موضوع	: Damghan (Iran) -- Antiquities
شناسه افزوده	: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری
شناسه افزوده	: Research Institute of Cultural Heritage & Tourism
رده بندی کنگره	: DSR ۲۰۸۷
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۸۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۱۲۲۵۲

مرکز معرفی فرهنگی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان تهران

تاریخ و حفاظت معماری مسجد تاریخانه دامغان

نویسنده: علیرضا انیسی

طرح و اجرا: مصطفی صندوقدار

طرح جلد: علیرضا انیسی

چاپ و صحافی: پادینا

شمارگان: ۲۰۰

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۹

قیمت: ۱۲۰ هزار تومان

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

تمام حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۷۷۲۳-۰

نشانی: تهران: خیابان امام خمینی (ره)، ابتدای خیابان سی تیر، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

دورنگار: ۰۲۱-۶۶۷۳۶۷۸۸

تلفن: ۰۲۱-۶۶۷۳۶۲۵۲-۶۰

ایمانامه: www.publish@richt.ir

نشانی اینترنتی: www.richt.ir

فروشگاه الکترونیکی کتاب: www.richtbook.ir

سخن ناشر

توسعه مستمر و پایدار در جامعه امروزی و به بیان ساده اصل حاکم بر جوامع قرن بیست و یکم است؛ لذا برای ایجاد برآیند حاصل از نتایج و تحلیل یافته‌های مرتبط با آن، تدوین و انتشار یافته‌ها و دانش مرتبط با آن و مستندات مربوطه می‌تواند عامل موثری برای شناخت وضعیت حاضر و ابزاری برای بهینه‌ساختن برنامه‌های دست انجام و نیز راهنمایی برای نسل آینده در راستای شناسایی و معرفی و هویت‌بخشی ایران باشد.

فرهنگ ایرانی، فرهنگی مانا و پایدار است و سبب این ماندگاری، سه ویژگی انعطاف‌پذیری، تعامل فرهنگی و در نهایت هویت ملی است که علیرغم تنوع و تکثر موجود در جامعه امروزی به انسجام ملی کمک نموده است. شناخت فرهنگ گسترده این سرزمین کهنسال، تنها راه شناخت هویت ملی است و آن نیز عزت ملی را به همراه می‌آورد. عزت ملی از گسیختگی فرهنگی ممانعت نموده و سرانجام انسجام و قدرت ملی را فراهم می‌سازد.

به علت گستردگی حوزه فرهنگ و تعدد عوامل تاثیر گذار بر آن حرکت در جهت معرفی و شناسایی فرهنگ ملی و میراث مرتبط با آن میتواند اولین گام باشد لذا پژوهشگاه بر آن است با همکاری پژوهشگران و استادان این رسالت را انجام دهد و امیدوار است با حرکت در این مسیر دست همیاری و همراهی شما را در دست گرفته تا بتواند گام موثری در این راستا بردارد.

در ارتباط با موارد مذکور فعالیت هر پژوهشکده پژوهشگاه میراث فرهنگی بر بخشی از فرهنگ گسترده ایرانی حسب تکلیف تعیین شده بر آن، متمرکز است. عظمت این گستردگی فرهنگ و تمدن به گونه‌ای است که برای شناخت دقیق آن باید در فرهنگ‌گشورهای مستقل کنونی استقرار یافته در منطقه نیز تامل نمود.

با نگرش سریع بر اهداف تشکیل پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری و در راستای تحقق آن و فراهم ساختن بستری مناسب برای ارتقای کیفی فعالیت‌های پژوهشی مرتبط و قدرت بخشیدن و پر رنگ ساختن حلقه‌های فرهنگی فراموش شده و احیای هنرهای از یاد رفته این مرز و بوم و همچنین در راستای انجام ششمین وظیفه برشمرده برای پژوهشگاه، گام مهم این است که گزیده تحقیقات معمول شده در هر یک از پژوهشکده‌ها به ویژه آثاری که حاصل مطالعات مشترک پژوهشگاه و موسسات تحقیقاتی و آموزشی هم‌طراز بین‌المللی به اشکال ممکن در وضعیت نشر قرار گیرند که ماحصل آن روشی است برای کاربردی کردن دانش به منظور رفع نیاز جامعه و تحقق اهداف برنامه استراتژی پژوهشگاه در راستای سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران.

پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

بار دیگر اذعان می‌نمائیم پژوهش عامل و مبنای پیشرفت و

مقدمه

۱- شناخت پایه ۲۱

۱-۱	مطالعات تاریخی ۲۲
۲-۱	دامغان پیش از تاریخ ۲۲
۳-۱	دامغان در دوره تاریخی ۲۳
۱-۳-۱	دامغان در دوران اسلامی ۲۴
۱-۱-۳-۱	قرون اول تا چهارم ۲۴
۲-۱-۳-۱	عهد سلجوقی تا ایلخانی ۲۵
۳-۱-۳-۱	عهد تیموری تا قاجار ۲۶
۴-۱-۳-۱	دامغان معاصر ۲۷
۴-۱	حصار شهر ۳۶
۵-۱	مطالعات جغرافیایی و اقلیمی ۳۸
۱-۵-۱	موقعیت جغرافیایی ۳۸
۲-۵-۱	اقلیم ۳۹
۶-۱	مطالعات اجتماعی ۴۱
۱-۶-۱	بررسی تحولات جمعیتی شهر ۴۱
۷-۱	موقعیت اقتصادی شهر ۴۱
۸-۱	مطالعات کالبدی ۴۲
۱-۸-۱	بررسی نظام کاربری ۴۲
۲-۸-۱	سیر تحول استخوان بندی تاریخی شهر دامغان ۴۲
۳-۸-۱	بررسی شبکه دسترسی و معابر ۴۵

۲- بافت تاریخی دامغان ۳۷

محدوده بافت تاریخی ۴۸	۱-۲
آثار با ارزش معماری ۴۸	۲-۲
سیر تحول استخوان بندی تاریخی محدوده مطالعاتی ۵۰	۳-۲
محلات شهر در بافت تاریخی ۵۱	۴-۲
نظام کاربری ۵۲	۵-۲
ویژگی‌های معماری خانه های سنتی ۵۳	۶-۲
دانه بندی قطعات ۵۴	۱-۶-۲
کیفیت ابنیه ۵۶	۲-۶-۲
تعداد طبقات ۵۷	۳-۶-۲
مصالح ساختمانی ۵۷	۴-۶-۲
قدمت بنا ۵۷	۵-۶-۲
الگوی گسترش بافت ۵۷	۶-۶-۲
نظام استخوان بندی ۵۸	۷-۶-۲
نظام منظر شهری ۵۸	۸-۶-۲
بررسی نظام حرکت و دسترسی ۵۹	۹-۶-۲
بررسی دسترسی در بافت تاریخی دامغان ۵۹	۱-۹-۶-۲
سلسله مراتب شبکه های دسترسی ۶۲	۲-۹-۶-۲
خیابان‌های محلی ۶۲	۳-۹-۶-۲
خصوصیات عمده جمعیتی و اجتماعی بافت تاریخی ۶۳	۷-۲
بررسی خصوصیات اقتصادی ۶۴	۸-۲
قیمت اراضی ۶۴	۱-۸-۲
مالکیت اراضی ۶۴	۲-۸-۲

محدوده بلافضل مسجد تاری خانه ۶۵	۹-۲
نظام کاربری ۶۵	۱-۹-۲
بررسی شبکه معابر محدوده بلافضل ۶۶	۲-۹-۲
جمعیت حوزه بلافضل ۶۷	۱۰-۲
منظر شهری حوزه بلافضل ۶۷	۱۱-۲
سیمای شهر و نماهای داخلی ۶۷	۱۲-۲

۳- مطالعات معماری ۷۱

شکل گیری مساجد اولیه ۷۲	۱-۳
پیدایش مسجد در معماری ایران ۷۳	۲-۳
منار ۷۵	۱-۲-۳
پیشینه مطالعات معماری ۷۷	۳-۳
تاریخ گذاری بنا ۷۹	۱-۳-۳
مطالعات باستان شناسی بنا ۸۰	۴-۳
توصیف و تحلیل معماری بنای تاری خانه ۸۴	۵-۳
منار مسجد تاری خانه ۱۰۰	۱-۵-۳
ثبت اثر در فهرست آثار ملی ۱۰۷	۶-۳

نقشه های وضع موجود ۱۰۹

شناخت شیوه ساخت بنا ۱۲۷	۴-
مواد و مصالح ساختمانی ۱۲۸	۱-۴
آجر ۱۲۸	۲-۴-

دسته بندی آجر بر اساس رنگ ۱۲۸	۴-۲-۱-
دسته بندی آجر بر اساس ابعاد ۱۳۰	۴-۲-۲-
نحوه چیدمان آجرها ۱۳۱	۴-۲-۳-
آسیب شناسی آجرهای مسجد تاری خانه ۱۳۲	۴-۲-۴-
گچ ۱۳۶	۴-۳-
آزمایش های مواد و مصالح ۱۳۷	۴-۴-
تحلیل نتایج آنالیز آجر ۱۴۴	۴-۴-۱-
نتایج آنالیز ملات ۱۴۴	۴-۴-۲-
توصیه های مرمتی ۱۴۵	۴-۴-۳-
بررسی سازه ای ۱۴۶	۴-۵-

۵- طرح حفاظت و مرمت ۱۴۹

مبانی طراحی ۱۵۰	۵-۱-
مقدمه ۱۵۰	۵-۱-۱-
اهمیت فرهنگی مسجد تاری خانه ۱۵۱	۵-۱-۲-
هدف طرح ۱۵۲	۵-۱-۳-
راهبرد طراحی ۱۵۲	۵-۱-۴-
سیاست مداخله ۱۵۲	۵-۱-۵-
طراحی های پیشنهادی ۱۵۳	۵-۱-۶-
طرح های کوتاه مدت ۱۵۳	۵-۱-۶-۱-
طرح های میان مدت ۱۵۴	۵-۱-۶-۲-
طرح های بلند مدت ۱۵۴	۵-۱-۶-۳-
اصول و ضوابط اجرایی مرمت اثر ۱۵۵	۵-۱-۷-